Політологія

УДК 620.9:338.27(4). 327.5

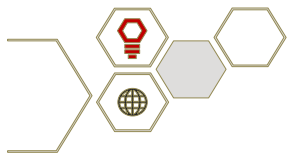
DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17486636>**Енергетична безпека як ключовий фактор формування нової архітектури безпеки у європейському регіоні****Павлик Олег Васильович,**

аспірант третього курсу, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Полтава, Україна,

<https://orcid.org/0009-0002-7017-464X>**Прийнято: 18.10.2025 | Опубліковано: 30.10.2025**

Анотація. В умовах посилення глобальної турбулентності та переосмислення стратегічних засад безпеки в Європі питання енергетичної стабільності набуває системного значення. Сучасна енергетична політика виходить за межі економічної сфери, перетворюючись на інструмент геополітичного впливу, чинник регіональної стійкості та основу нової архітектури безпеки. **Мета статті** полягає у науковому обґрунтуванні ролі енергетичної безпеки як системоутворювального засобу у формуванні її нової архітектури в європейському регіоні. У статті розглянуто концептуальні засади взаємозв'язку між енергетичною стабільністю, політичними процесами та регіональною безпекою. **Методологія дослідження** ґрунтується на системній, структурно-функціональній та порівняльній практиках, що дали можливість комплексно проаналізувати енергетичні виклики, спричинені геополітичною трансформацією Європи.

Результати. Визначено, що сучасна архітектура європейської безпеки перебуває у фазі докорінної перебудови, де енергетична сфера є визначальним вектором стратегічної взаємозалежності держав. Сформовано основні групи

загроз енергетичній безпеці: геополітичні, економічні, технологічні, екологічні та соціальні, що формують багаторівневу матрицю ризиків. Запропоновано структурно-функціональну модель взаємозв'язку енергетичної безпеки та архітектури регіональної стабільності, що відображає інтеграцію політичного, економічного, технологічного та безпекового вимірів у єдину систему. Обґрунтовано стратегічні напрями зміцнення енергетичної стійкості Європи через диверсифікацію джерел, розвиток відновлюваних технологій, інституційну інтеграцію та розширення енергетичної дипломатії. **Висновки.** Енергетична безпека розглядається як фундаментальний елемент нової архітектури європейської безпеки. Її забезпечення неможливе без скоординованих дій між ЄС, НАТО та партнерськими державами, серед яких чільне місце посідає Україна. Результати дослідження мають практичне значення для розроблення стратегічних документів у сфері енергетичної політики, регіональної стабільності та євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: енергетична стійкість, регіональна стабільність, енергетична дипломатія, диверсифікація постачання, стратегічна автономія.

Energy security as a key factor in shaping the new security architecture in the European region

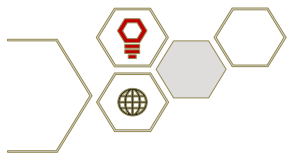
Oleh Pavlyk,

PhD Student of the Third Level of Higher Education, Luhansk Taras

Shevchenko National University, Poltava, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0002-7017-464X>

Abstract. In the conditions of increased global turbulence and rethinking of the strategic principles of security in Europe, the issue of energy stability is gaining systemic importance. Modern energy policy ceases to be only an economic sphere, turning into a tool of geopolitical influence, a factor of regional stability and the

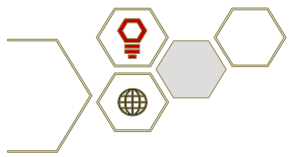

basis of a new security architecture. The purpose of the article is to scientifically substantiate the role of energy security as a system-forming factor in the formation of a new security architecture in the European region. The article examines the conceptual foundations of the relationship between energy stability, political processes and regional security. The research methodology is based on systemic, structural-functional and comparative approaches, which made it possible to comprehensively analyze the energy challenges caused by the geopolitical transformation of Europe.

The results. It was determined that the modern architecture of European security is in a phase of fundamental reconstruction, where the energy sphere is a key vector of strategic interdependence of states. The main groups of threats to energy security have been identified - geopolitical, economic, technological, environmental and social, which form a multi-level matrix of risks. A structural-functional model of the relationship between energy security and the architecture of regional stability is proposed, which reflects the integration of political, economic, technological and security dimensions into a single system. The strategic directions of strengthening Europe's energy sustainability through the diversification of sources, the development of renewable technologies, institutional integration and the expansion of energy diplomacy are substantiated. Conclusions. Energy security is considered a fundamental element of the new European security architecture. Its provision is impossible without coordinated actions between the EU, NATO and partner states, among which Ukraine occupies a key place. The results of the research are of practical importance for the development of strategic documents in the field of energy policy, regional stability and European integration processes.

Keywords: energy resilience, regional stability, energy diplomacy, supply diversification, strategic autonomy.

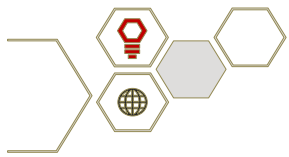
Постановка проблеми. Система регіональної безпеки Європи наразі перебуває у стані динамічних трансформацій, обумовлених геополітичними

конфліктами, кризою енергетичного сектору та кліматичними змінами. За цих умов енергетична безпека є не лише економічною категорією, перетворюючись на компонент політичної стабільності, технологічної незалежності та колективної обороноздатності країн. Відповідно через енергетичний вимір реалізуються сучасні механізми впливу, інтеграції та стримування, що безпосередньо визначають конфігурацію нової безпекової архітектури Європи. Актуальність дослідження зумовлено створенням надійної системи енергетичної безпеки, що є запорукою стійкого економічного розвитку, політичної незалежності та стратегічної автономії держав. Саме так формується підґрунтя для європейської єдності, зміцнюється спроможність країн протидіяти зовнішнім ризикам і забезпечується синергія між енергетичною, кліматичною та безпековою політикою. У результаті енергетична безпека набуває не лише технічного, а й концептуального виміру як системоутворювальний чинник, що визначає логіку інтеграційних процесів і колективної безпеки Європи.

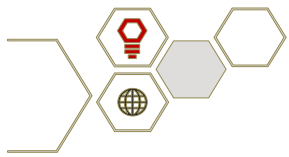
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукових джерел демонструє багатовимірність проблематики енергетичної безпеки та дає змогу окреслити як теоретично-методологічні межі, так і практико-орієнтовані напрями її посилення в умовах євроінтеграції й воєнних викликів. Дослідники О. Я. Маліновська та М. Я. Височанська [1] зосереджують увагу на національному вимірі енергетичної безпеки, визначаючи її роль як основного критерію ефективності державної економіки, та взаємозв'язок енергетичної стійкості з макроекономічною стабільністю. Автор В. В. Логоша [2] аналізує вплив воєнного стану в Україні на гарантування енергетичної безпеки в ЄС, що сприяє виявленню зовнішніх викликів й політичних ризиків, що формують регіональні політики диверсифікації постачань.

Вчені М. Де Роса, К. Гайнсфорд, Ф. Паллонетто, Д. П. Фінн (M. De Rosa, K. Gainsford, F. Pallonetto, D. P. Finn) [3] пропонують емпіричний аналіз диверсифікації, концентрації й ролі відновлюваних джерел в енергобалансі

ЄС, що є необхідним складником для формування економічно виважених рекомендацій у цій сфері. Науковець С. Ліао (S. Liao) [4] розглядає реакцію на розв'язання конфлікту та підкреслює підвищену цінність відновлюваної енергії в умовах геополітичної невизначеності, що забезпечує пришвидшений енергетичний перехід як елемент безпекової стратегії. Дослідник М. Б. Буяк [5] пропонує збалансовану політичну практику декарбонізації у контексті «Зеленої угоди», визначаючи необхідність синхронізації екологічних і безпекових пріоритетів. Учені Я. В. Паламаренко [6] і Н. В. Пришляк та Я. В. Паламаренко [7] ґрунтовно вивчають розвиток біогазової та біопаливної галузей в Україні, наголошуючи на організаційно-економічних аспектах, що є практичними інструментами для локальної енергетичної стійкості та диверсифікації джерел енергії. Автори Г. Дугінець та М. Таран [8] аналізують досвід європейських країн у забезпеченні енергетичної стійкості та виокремлюють наслідки, важливі для української практики інтеграції до єдиного енергоринку. Визначено користь міждержавної кооперації у сфері безпеки.

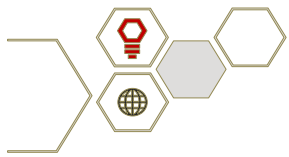
Науковці Н. Рябець, І. Тимків [9] розглядають глобальні концепти енергетичної безпеки та детермінанти її забезпечення, що дає змогу закласти теоретичне підґрунтя для класифікації загроз. Дослідник Б. О. Походенко [10] вивчає концепції енергетичної безпеки ЄС і України, визначаючи як спільні орієнтири, так і системні розбіжності, що важливо для обґрунтування потреби гармонізації політик у контексті європейської архітектури безпеки. Автори Ю. Коваленко, Д. Лазаренко та О. Марченко [11] досліджують перешкоди та перспективи подолання енергетичних ризиків під час військових дій, підкреслюючи практичні механізми реагування й адаптації критичної інфраструктури. Вчені А. Завербний, М. Кісь, Ю. Білоус [12] наголошують на проблемах і перспективах залучення зовнішніх інвестицій у проєкти ВДЕ у воєнний та післявоєнний періоди, акцентуючи на необхідності створення сприятливого інвестиційного середовища як основного рушія реалізації

стратегічних напрямів. Науковець О. М. Суходоля зі співавт. [13] пропонують методологію системного аналізу й стратегічного планування енергетичної безпеки, що поєднує кількісні та якісні інструменти й може бути використана як операційна база для подальшого кількісного моделювання і прикладного оцінювання. Проблематика енергетичної безпеки досліджується авторами П. Хмелажем та М. Ревізорським (P. Chmielarz & M. Rewizorski) [14], які підкреслюють взаємозв'язок монетарної політики з економічною стабільністю та інвестиційною привабливістю регіонів, що безпосередньо впливає на фінансування енергетичних проєктів. Учений П. Хмелаж (P. Chmielarz) [15] розглядає роль державних стратегій диверсифікації постачань природного газу в забезпеченні енергетичної стабільності Польщі, тоді як дослідник А. М. Тимчишин [16] акцентує на необхідності використання аналітичних і правових механізмів для захисту критичної енергетичної інфраструктури та прогнозування загроз у воєнний період.

Узагальнення наукових джерел дало змогу сформуванню цілісного методологічного підґрунтя, де праці українських дослідників висвітлюють особливості національного середовища, інституційні перешкоди та механізми реалізації політики, тоді як закордонні дослідження збагачують аналіз емпіричними даними щодо диверсифікації, розвитку ВДЕ та інституційної координації. Отже, подальше вдосконалення моделі архітектури енергетичної безпеки потребує інтеграції системної теоретичної методики з практичними інструментами політики та інвестиційної підтримки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий і практичний інтерес до проблеми енергетичної безпеки, низка її основних аспектів залишається недостатньо дослідженою. Відтак у сучасній науковій думці ще не сформовано цілісної практики аналізу взаємозалежності між енергетичною політикою, зовнішньополітичними стратегіями та архітектурою регіональної безпеки Європи, адже більшість науковців розглядають ці явища ізольовано, без належної системної інтеграції.

Варто зазначити, що в умовах нових воєнних, санкційних і гібридних викликів недостатньо розкрито потенціал енергетичної дипломатії як інструменту формування спільної безпекової політики.

Таким чином, дослідження сприятиме розвитку сучасної концепції енергетичної безпеки, розширюючи її аналітичні межі від економічного трактування до системного розуміння як базового чинника формування нової архітектури безпеки в європейському регіоні.

Формулювання цілей статті (визначення завдання). Метою статті є дослідження енергетичної безпеки як визначального чинника формування нової архітектури безпеки у європейському регіоні та визначення механізмів її зміцнення.

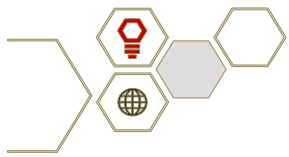
Для досягнення мети визначено такі завдання:

1. Окреслити основні виклики та загрози енергетичній безпеці у європейському регіоні, класифікувавши їх за походженням і рівнем впливу на безпекову систему.

2. Сформувати структурно-функціональну модель взаємозв'язку між енергетичною безпекою та архітектурою регіональної безпеки Європи, визначивши взаємодію політичного, економічного, технологічного та безпекового вимірів.

3. Обґрунтувати стратегічні напрями зміцнення енергетичної безпеки як базового елемента європейської архітектури безпеки з урахуванням потенціалу України як активного учасника спільної енергетичної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі енергетична безпека, що охоплювала виключно технічні та економічні складники, набула ознак комплексного геополітичного та цивілізаційного виміру. Наразі, коли європейський регіон переживає глибоку трансформацію безпекових структур, енергетика є не лише ресурсом, а й інструментом впливу, важелем стабільності або, навпаки, вразливості. Європейська спільнота, прагнучи зменшити залежність від традиційних постачальників і

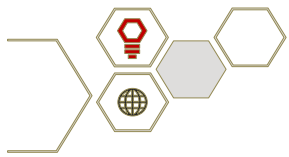

зміцнити власну стійкість, поступово вибудовує нову архітектуру енергетичної безпеки, у центрі якої диверсифікація джерел, розвиток відновлюваної енергетики та інтеграція ринків.

Водночас воєнні дії в Україні виявили глибші зміни, довівши, що енергетична безпека – це питання виживання не лише для окремої держави, а й для цілого континенту. У цих умовах відбувається перегляд стратегічних практик формування європейської безпекової політики, де пріоритет енергетичної стійкості поступово витісняє традиційні оборонні акценти. З огляду на це дослідження взаємозв'язку енергетичної та загальної безпеки набуває особливої актуальності, оскільки дає змогу визначити системні закономірності, що формують нову архітектуру геополітичної стабільності в Європі.

Після початку повномасштабної агресії Росії проти України питання енергетичної безпеки постало для Європи у контексті виживання економічної та політичної систем. Тривала залежність держав-членів Європейського Союзу від імпорту енергоносіїв з Росії виявила вразливість європейської архітектури безпеки. ЄС змушений був терміново переглядати стратегії енергопостачання, переорієнтовуючи їх на диверсифікацію джерел, підвищення енергоефективності та інтенсивний розвиток відновлюваної енергетики. Саме ці трансформаційні процеси обґрунтували формування нової парадигми енергетичної незалежності як складника стратегії довгострокового розвитку та гарантії стабільності регіону [2]. Водночас такі зміни продемонстрували, що навіть розвинені економіки Європи не були повною мірою готові до скорочення постачання традиційних енергоресурсів, особливо в умовах цінової турбулентності, спричиненої пандемією та геополітичними загрозами.

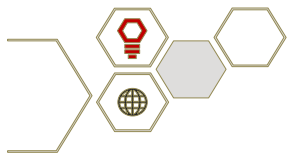
Зазначимо, що у сучасних умовах трансформації енергетичного простору Європейського регіону формування архітектури енергетичної безпеки відбувається відповідно до реалізації глобальних стратегічних

орієнтирів сталого розвитку. На рівні Європейського Союзу основними орієнтирами є Європейська зелена угода (European Green Deal, 2019 р.) [17], Директива (EU) 2018/2001 [18] про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел (RED II) та оновлена Директива (EU) 2023/2413 – RED III [20], що визначає амбітну мету – досягнення 42,5 % частки відновлюваної енергії у кінцевому споживанні до 2030 року. Крім того, у межах Цілей сталого розвитку (ЦСР) ООН (ЦСР 7 – «Доступна та чиста енергія», ЦСР 13 – «Боротьба зі зміною клімату», ЦСР 17 – «Партнерство заради сталого розвитку») [21] закладено стратегічну основу для забезпечення енергетичної стійкості як базової передумови економічного та екологічного добробуту. Зауважимо, що ці документи не лише формують загальноєвропейські стандарти, але і є прикладом для адаптації національної політики України у сфері енергетичної безпеки.

Одночасно в українському середовищі енергетична безпека закономірно розглядається як один з базових складників національної безпеки. Згідно із Законом України «Про національну безпеку України» [22] до пріоритетів державної політики належать гарантування воєнної, економічної, екологічної, кібернетичної та енергетичної безпеки, що в сукупності визначають умови сталого розвитку держави. З урахуванням інтеграційних прагнень України до Європейського Союзу, питання енергетичної безпеки набуває додаткового стратегічного значення як індикатор здатності держави функціонувати в новій архітектурі безпеки європейського регіону.

Проведене дослідження засвідчило, що в умовах геополітичної турбулентності питання енергетичної безпеки набуває вирішального значення для збереження стабільності європейського регіону. На основі аналізу сучасних тенденцій і стратегічних документів ЄС було виокремлено основні групи викликів, що значною мірою впливають на формування нової архітектури безпеки. У таблиці 1 наведено систематизацію цих викликів за характером походження та рівнем загрози.

Таблиця 1

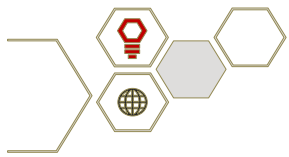
Основні виклики енергетичній безпеці у європейському регіоні

Група викликів	Зміст	Потенційний вплив на архітектуру безпеки
Геополітичні	Енергетична залежність від зовнішніх постачальників, використання енергоресурсів як інструменту політичного тиску, гібридні загрози, збройні конфлікти на периферії ЄС	Дестабілізація енергетичних потоків, підрив політичної єдності ЄС, посилення зовнішнього впливу на стратегічні рішення
Економічні	Коливання цін на енергоносії, енергетична інфляція, нерівномірний доступ до ринків і технологій	Поглиблення енергетичної асиметрії між державами, ускладнення процесів інтеграції енергоринків
Технологічні	Зношеність інфраструктури, кібератаки, дефіцит інновацій, низькі темпи переходу до «зеленої» енергетики	Зниження рівня енергетичної надійності, зростання технологічної залежності від зовнішніх гравців
Екологічні	Кліматичні зміни, нестабільність виробництва з природних ресурсів, ризики для енергогенерації	Підвищення вразливості енергетичного балансу, зростання попиту на відновлювані джерела енергії
Соціальні	Рівень енергетичної бідності, недовіра громад до реформ, зниження підтримки «зеленого переходу»	Соціальна напруга, зниження ефективності енергетичної політики, уповільнення темпів трансформації

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2; 3]

Отримані результати засвідчили, що енергетична безпека є багатовимірною системною категорією, у якій поєднуються економічні, політичні, технологічні, екологічні та соціальні чинники. Її вразливість формується не стільки окремими ризиками, скільки взаємозалежністю їхніх наслідків – від енергетичної інфляції до інформаційно-енергетичних атак.

Домінування геополітичних і технологічних загроз підкреслює, що енергетика є інструментом геостратегічного впливу, а не лише економічною сферою. Це зумовлює необхідність переходу від реактивних до превентивних механізмів енергетичної політики, що передбачають колективне планування

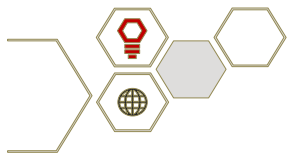

розвитку енергетичної інфраструктури, диверсифікацію маршрутів постачання енергоресурсів, посилення цифрової безпеки енергосистем і розширення відновлюваної генерації.

У такій системі значущою є координація між державами ЄС і країнами-партнерами, зокрема Україною, що поступово інтегрується у європейський енергетичний простір і водночас є фронтиром енергетичної стійкості регіону. Відтак аналіз викликів дає змогу окреслити базові напрями формування моделі колективної енергетичної безпеки – від посилення технологічної незалежності до розвитку політичної взаємодії у межах спільної енергетичної дипломатії.

Останнє десятиліття позначене глибокими глобальними трансформаціями, що спричинили асиметричні шоки на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Ці процеси відчутні практично у всіх сферах політики та економічної діяльності, актуалізувавши проблему стійкості як інституційного, так і енергетичного характеру. Європейський Союз одним з перших усвідомив потребу переосмислення власної ролі у світовій системі безпеки, що відображено у Глобальній стратегії ЄС, де концепція «resilience» (стійкість) визначена як центральний орієнтир зовнішньої політики та безпеки. Якщо стратегія 2003 року відзначалася вірою у здатність Європи формувати сприятливий міжнародний порядок, то редакція 2016 року засвідчила усвідомлення складності сучасних реалій, обмеженості впливу ЄС і необхідності адаптації до багатовимірних криз. Такий еволюційний зсув у стратегічному мисленні Європи є відповіддю на наростання зовнішніх викликів, що дедалі відчутніше впливають на її внутрішню стабільність, зокрема у сфері енергетичної безпеки [3].

У цьому контексті геополітична невизначеність, ескалація воєнних конфліктів і кризи в енергетичному секторі формують нову конфігурацію глобальної політики. Енергетика перетворюється на вісь цивілізаційного розвитку, що визначає напрями соціально-економічного поступу, безпекові пріоритети та архітектуру міжнародних відносин. У XXI столітті світовий

енергетичний ринок переживає глибоку якісну трансформацію: технологічні інновації змінюють моделі виробництва, транспортування і споживання енергії, зростає конкуренція між видами палива, посилюється диверсифікація джерел та переглядаються практики регулювання ринку. Відповідно ці тенденції розвиваються на тлі геополітичної турбулентності, каталізатором якої стала збройна агресія Росії проти України, що актуалізувала питання енергетичної незалежності та стратегічної стійкості регіону [9]. Отже, енергетичний чинник набуває нового статусу не лише як ресурс розвитку, а і як інструмент політичного впливу, економічного тиску та безпекового балансування. З огляду на це прогнозування, оцінювання та гарантування енергетичної безпеки набувають визначального значення для національних стратегій розвитку й збереження глобальної стабільності.

Розбудова нової архітектури безпеки в Європі передбачає інтеграцію енергетичної політики у ширший контекст регіональної стабільності. Проведений аналіз дав змогу окреслити взаємозв'язок між базовими компонентами енергетичної безпеки та структурними елементами системи регіональної безпеки. На рисунку 1 наведено структурно-функціональну модель, що показує механізм взаємодії політичних, економічних, технологічних і безпекових детермінант.

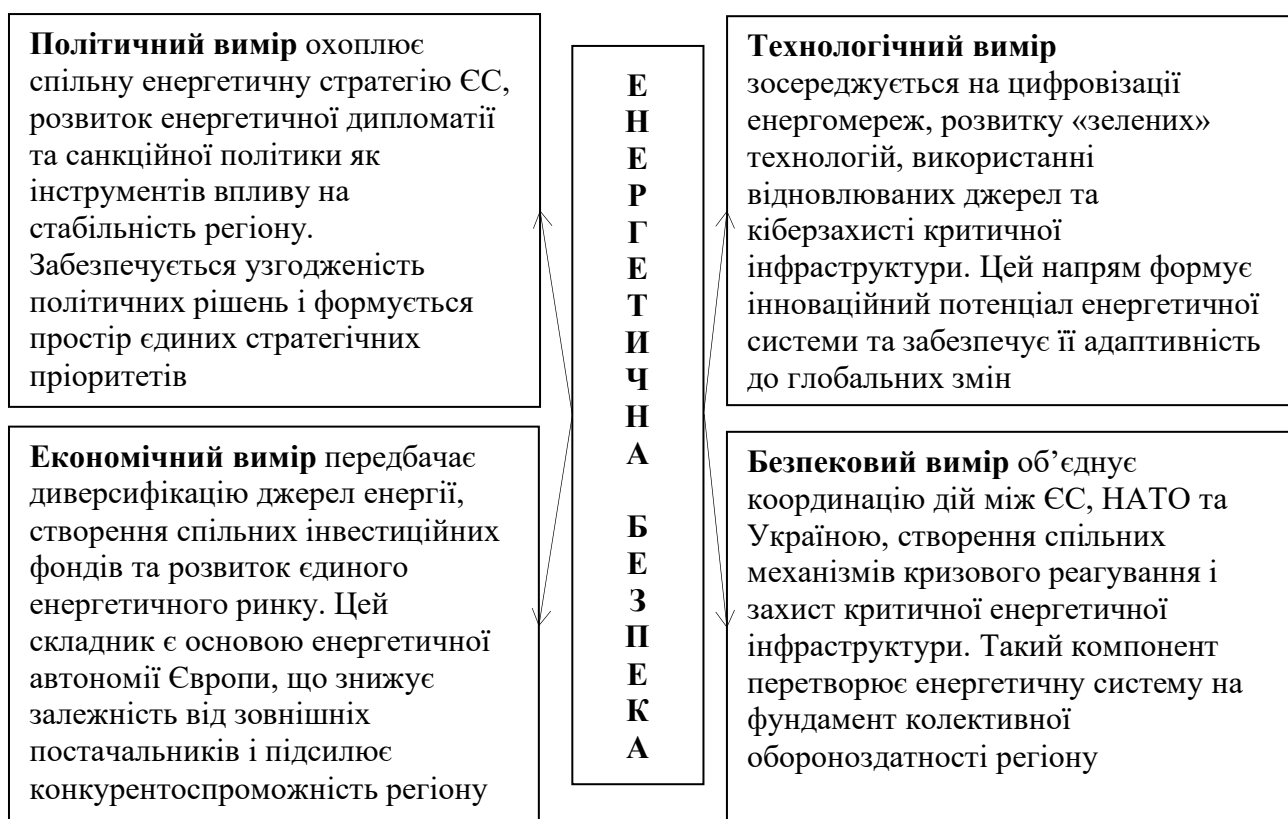
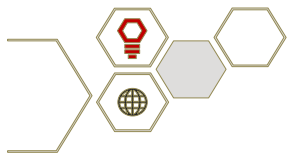
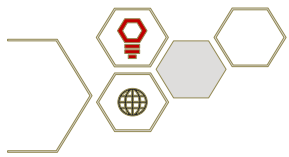

Рис. 1. Структурно-функціональна модель взаємозв'язку енергетичної безпеки та архітектури регіональної безпеки Європи

Джерело: сформовано автором на основі [6, с. 54-62; 7, с. 95-104; 9; 10, с. 56-79; 17]

Запропонована структурно-функціональна модель дає змогу розглядати енергетичну безпеку не як відокремлений елемент, а як ядро нової архітектури європейської безпеки, що об'єднує політичний, економічний, технологічний і військово-безпековий простори в єдину систему стратегічної взаємодії. Вона демонструє, що рівень регіональної стабільності прямо залежить від узгодженості енергетичної політики, ефективності кризового реагування та глибини інтеграції між національними та наднаціональними структурами управління.

Таким чином, енергетична безпека є не лише умовою економічного розвитку, а й системоутворювальним чинником колективної безпеки Європи, що визначає характер міждержавних відносин, динаміку енергетичних ринків і здатність регіону протистояти зовнішнім загрозам. Вона формує стратегічний фундамент політичної автономії, забезпечує технологічну

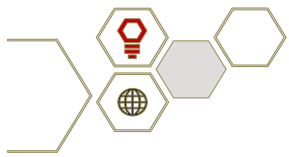

модернізацію та сприяє досягненню кліматичної нейтральності, що відповідає довгостроковим цілям ЄС і ООН у сфері сталого розвитку.

Отже, модель має прикладне значення для формування політики енергетичної дипломатії, розроблення регіональних механізмів енергетичної стійкості та прогнозування ризиків у сфері енергопостачання. Концептуальна логіка цієї структури відображає перехід від фрагментарного бачення енергетики до інтегрованої парадигми безпеки, де Україна посідає стратегічне місце – як міст між європейським простором і східним енергетичним напрямом.

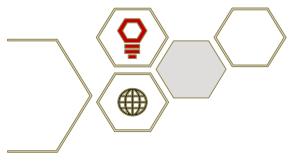
В умовах нових викликів Європейський Союз і Україна опинилися перед спільною стратегічною метою – забезпеченням енергетичної стійкості у межах інтегрованого простору безпеки. Для ЄС це не лише зменшення залежності від зовнішніх постачальників, а й поглиблення енергетичної інтеграції, розвиток відновлюваних джерел, підвищення енергоефективності та створення єдиного ринку, здатного протистояти геополітичним ризикам. Водночас Україна активно реалізує курс на диверсифікацію імпорتنих джерел, реформування енергетичного сектору та гармонізацію національного законодавства відповідно до європейських стандартів [10]. Така синхронізація стратегічних практик формує спільний енергетично-безпековий простір, у якому енергетична незалежність є фундаментом політичного суверенітету, стабільності та стійкості європейського регіону.

Політичні дебати навколо конфлікту між Росією та країнами Заходу, передусім Сполученими Штатами і Європейським Союзом, виявляють глибокий розрив між політичними наративами та реаліями функціонування світових енергетичних ринків. Історичні події останнього десятиліття – від незаконної анексії українських територій у 2014 році до повномасштабного вторгнення 2022 року – визначили нову логіку формування енергетичної архітектури безпеки. Сучасна енергетична стратегія розвитку переживає системну трансформацію, у центрі якої – «зелений» перехід,

енергоефективність та інноваційні технології, тоді як частина політичних еліт продовжує мислити у парадигмі постхолодновоєнного протистояння. Майбутнє енергетичної політики має ґрунтуватися не на геополітичному протистоянні, а на принципах сталості, безпеки та кліматичної відповідальності. Відмова від викопного палива й орієнтація на широкодоступні, екологічно чисті джерела – сонячну, вітрову, геотермальну енергію – є не лише економічною необхідністю, а й стратегічною умовою виживання цивілізації. Тривала залежність від вуглеводнів наразі породжує дисбаланси на енергетичних ринках, посилює геополітичні конфлікти та загострює кліматичні кризи. Отже, формування нової архітектури енергетичної безпеки передбачає не лише технологічну модернізацію, а й світоглядну переорієнтацію на моделі «зеленого зростання» як основу стабільності, партнерства й спільної відповідальності Європи за своє майбутнє [11, с. 264].

Таким чином, сучасна енергетична політика – як в Україні, так і у світі – має тенденцію до ускладнення системи регулювання та використання енергетики як інструменту політичного впливу. У таких умовах особливого значення набуває розроблення науково обґрунтованих методологій оцінювання рівня енергетичної безпеки, що враховують багатовимірність цього явища – економічну, технологічну, екологічну й соціальну. Попри широке застосування комплексної практики, проблемою є відсутність уніфікованої системи критеріїв для здійснення порівняльного аналізу між країнами з різними моделями енергетичних ринків [13, с. 5]. З огляду на це енергетичну безпеку доцільно розглядати як динамічну систему, у якій взаємодіють елементи, структури, процеси й зовнішні чинники, що визначають її стійкість і здатність до адаптації. Такі системні засади не лише уніфікують параметри оцінювання, а й створюють підґрунтя для стратегічного прогнозування розвитку енергетичної галузі у контексті глобальної трансформації та переходу до низьковуглецевої економіки.

На основі системного аналізу викликів і структури взаємозв'язків було визначено стратегічні напрями зміцнення енергетичної безпеки, що водночас є орієнтирами для формування нової європейської безпекової архітектури. Запропоновано узагальнену структуру стратегічних векторів розвитку, що відображає комплексну взаємодію між державами, міжнародними організаціями та приватним сектором (рис. 2).

Інтегрована модель стратегічної архітектури енергетичної безпеки європейського регіону відображає системну взаємозалежність політичних, економічних, інституційних та технологічних складників, що формують нову енергетичну парадигму Європи. Вона демонструє, що енергетична безпека – це не лише питання стабільного постачання ресурсів, а й основа геополітичної стійкості, здатності держав колективно реагувати на виклики та загрози. Ця модель ґрунтується на поєднанні стратегічних напрямів розвитку, інституційної координації та результативних механізмів моніторингу, що спільно формують багаторівневу систему енергетичного управління.

У межах такої моделі Україна посідає центральне місце не лише як транзитна ланка чи партнер у сфері енергетики, а й повноцінна учасниця формування колективного «енергетичного щита» Європи. Її інтеграція в енергетичний простір ЄС розглядається як засада консолідації європейської спільноти на основі принципів взаємозалежності, солідарності та сталого розвитку.

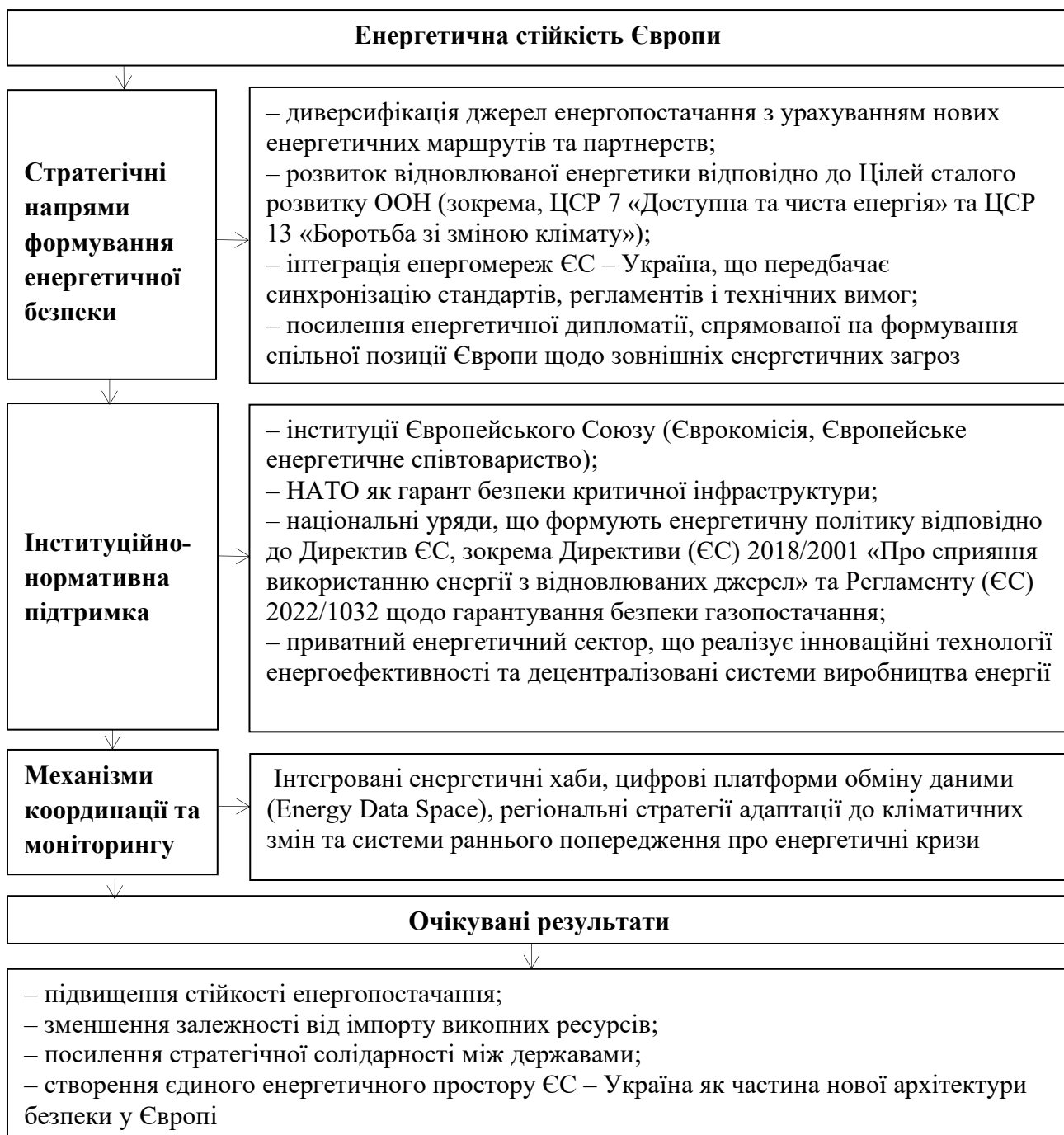
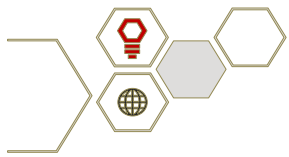

Рис. 2. Стратегічні напрями зміцнення енергетичної безпеки у європейському регіоні

Джерело: сформовано автором на основі [5; 15; 20; 23]

Таким чином, інтегрована модель енергетичної безпеки показує, що майбутнє енергетичної стабільності Європи визначатиметься не лише обсягом ресурсів, а й рівнем взаємної довіри, координації політик та інституційної зрілості регіону. Збалансоване поєднання державних і наддержавних зусиль

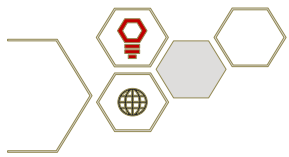

створює передумови для формування стійкої енергетичної екосистеми, в якій Україна відіграє роль активного рушія інтеграційних процесів і гаранта безпеки у Східній Європі.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати, що енергетична безпека посідає чільне місце в сучасній системі європейської безпеки не лише як інфраструктурний або економічний елемент, а і як системоутворювальний чинник політичної стабільності та стратегічної автономії регіону. Виявлено, що геополітичні, економічні, технологічні, екологічні та соціальні ризики формують складну, взаємопов'язану структуру загроз, у межах якої відбувається трансформація енергетичних відносин і перерозподіл силового балансу на континенті. Під час дослідження доведено, що ефективність європейської архітектури безпеки визначається рівнем координації між енергетичною політикою, зовнішньополітичними ініціативами та колективними механізмами захисту.

Розроблена структурно-функціональна модель демонструє, що енергетична стабільність є центром системи регіональної безпеки, у якій політичні, економічні, технологічні та безпекові виміри взаємодіють як єдиний простір стратегічної взаємозалежності. Запропоновані напрями зміцнення енергетичної стійкості – диверсифікація джерел постачання, розвиток відновлюваної енергетики, посилення енергетичної дипломатії та інституційна інтеграція – формують концепт «енергетичного щита Європи». Він уособлює здатність Європейського Союзу та його партнерів, зокрема України, ефективно реагувати на зовнішні виклики, забезпечуючи баланс між енергетичною автономією, кліматичною відповідальністю та безпековою стабільністю.

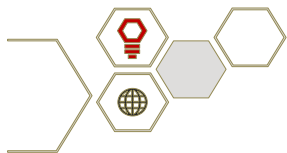
Підтверджено, що майбутнє європейської безпеки визначатиметься саме рівнем енергетичної інтеграції, інноваційності та здатності держав до колективного стратегування. Подальші дослідження доцільно зосередити на кількісному оцінюванні рівня енергетичної безпеки, розробленні моделей її

моніторингу та аналізі ефективності політик енергетичного переходу в умовах глобальної декарбонізації. Це дасть можливість не лише теоретично поглибити розуміння феномену енергетичної безпеки, а й сприятиме формуванню нової парадигми регіональної стабільності Європи.

Список використаних джерел

1. Маліновська О. Я., Височанська М. Я. Енергетична безпека України як головний критерій ефективності функціонування національної економіки. *Агроекологічний журнал*. 2023. № 1. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2023.276723>.
2. Логоша В. В. Забезпечення енергетичної безпеки в Європейському Союзі в контексті впливу війни в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-17-02-12>.
3. De Rosa, M., Gainsford K., Pallonetto F., Finn D. P. Diversification, concentration and renewability of the energy supply in the European Union. *Energy*. 2022. № 253. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2022.124097>.
4. Liao S. The Russia-Ukraine outbreak and the value of renewable energy. *Economics Letters*. 2023. № 224. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2023.111013>.
5. Буяк М. Б. Енергетична безпека та декарбонізація: пошук політичного балансу в рамках «Європейського зеленого курсу». *Публічне управління і політика*. 2025. №7-8(11-12). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.7-8.16/>
6. Паламаренко Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку біогазової галузі України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 21. С. 54-62. DOI: [10.32702/2306-6814.2019.21.54](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.21.54).
7. Пришляк Н. В., Паламаренко Я. В. Організаційно-економічні аспекти формування стратегії виробництва біопалив *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 95-104. DOI: [10.32702/2306-6806.2021.6.95](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.6.95).

8. Дугінець Г., Таран М. Енергетична стійкість європейських країн: досвід для України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-118>.

9. Рябець Н., Тимків І. Глобальна енергетична безпека: концепт, фактори та шляхи забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-120>.

10. Походенко Б. О. Огляд та порівняльний аналіз концепцій енергетичної безпеки Європейського Союзу й України. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2023. № 17. С. 56-79. DOI: [10.26565/2310-9513-2023-17-06](https://doi.org/10.26565/2310-9513-2023-17-06).

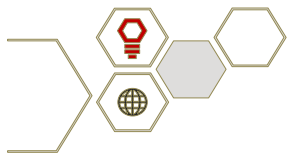
11. Коваленко Ю., Лазаренко Д., Марченко О. Енергетична безпека країни під час війни: бар'єри та перспективи подолання. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. Т. 326. № 1. С. 262-266. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-41>.

12. Завербний А., Кісь М., Білоус Ю. Проблеми і перспективи залучення зовнішніх інвестицій у проекти відновлювальної енергетики України у воєнний та післявоєнний періоди. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-10>.

13. Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2020. 178 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/sukhodolia_energy_security_sayt-1.pdf (дата звернення: 16.07.2025).

14. Chmielarz P., Rewizorski M. Gospodarcze, polityczne i prawne aspekty zmiany wysokości stóp procentowych w europie i azji w latach 2013-2023. *Spoleczeństwo i Polityka*. 2024. № 1(78). P. 23-37. DOI: <https://doi.org/10.34765/sp.0124.a02>.

15. Chmielarz P. Analiza bezpieczeństwa energetycznego Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie dostaw gazu ziemnego w latach 2015–2021 w powiązaniu z

działaniami politycznymi oraz prawnymi. *Rocznik Integracji Europejskiej*. 2023. № 17. P. 197–206. DOI: <https://doi.org/10.14746/rie.2023.17.12>

16. Тимчишин А. М. Використання криміналістичних даних для розробки стратегій протидії війсьній агресії в секторі енергетичної безпеки. *Національна безпека: загрози та виклики*: матеріали всеукр. наук.-педагог. підвищення кваліф. (м. Львів, 1 квітня – 12 травня 2024 р.). Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 212–216 URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/22907/1/%D0%90dvanced_training_UzhNU.pdf#page=212 (дата звернення: 16.07.2025).

17. European Green Deal. *European Commission*, 2019. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 16.07.2025).

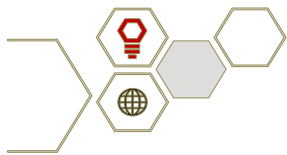
18. Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (RED II). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/2001/oj/eng> (дата звернення: 16.07.2025).

19. Directive (EU) 2023/2413 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023 amending Directive (EU) 2018/2001, Regulation (EU) 2018/1999 and Directive 98/70/EC on the promotion of the use of energy from renewable sources (RED III). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj/eng> (дата звернення: 16.07.2025).

20. United Nations Sustainable Development Goals. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 16.10.2025).

21. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 16.07.2025).

22. Про заходи щодо реформування паливно-енергетичного комплексу, демонополізації ринку і посилення стійкості критичної інфраструктури: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.05.2019. URL:

<https://www.rnbo.gov.ua/news/2019/05/30/6538.html> (дата звернення: 16.07.2025).

23. Регламент (ЄС) 2022/1032 Європейського Парламенту та Ради від 29 червня 2022 року про внесення змін до Регламентів (ЄС) 2017/1938 та (ЄС) 715/2009 щодо зберігання газу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1032/o> (дата звернення: 16.07.2025).